

Πακιστάν: Εθνοτικό Μωσαϊκό και Εξωτερική Πολιτική

Το χαρακτηριστικότερο γνώρισμα του Πακιστάν αποτελεί το ιδιάζον εθνοτικό μωσαϊκό και η πολυπολιτισμικότητά του, ως ένα αμάλγαμα εθνοτικών, θρησκευτικών, και γλωσσικών ομάδων, απόρροια των αυτοκρατορικών και αποικιοκρατικών καταβολών. Αυτό πιστοποιείται από την ανάλυση της ονομασίας του Πακιστάν¹, υποδηλωτικό των επαρχιών και των φυλών του προς της ίδρυσης του κράτους: Punjab, Afghan Province, Kashmir, Sind, και Baluchistan. Με μία πρώτη προσέγγιση της ετυμολογίας διαπιστώνουμε πως το κράτος συγκροτείται από μία πλειάδα εθνοτήτων, οι οποίες παρά την ετερογένεια, συνθέτουν την πολιτική και κοινωνική πραγματικότητα της χώρας. Το παρόν κείμενο πραγματεύεται το ρόλο που το εθνοτικό μωσαϊκό διαδραματίζει στην διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής της χώρας, από την ίδρυση του έως σήμερα.

Ο λαός του Πακιστάν διακρίνεται για τις πλούσιες πολιτισμικές καταβολές του. Είναι διαιρεμένο σε τέσσερις επαρχίες- Punjab, Sindh, Balochistan και Khyber Pakhtunkhwa-, στις Ομοσπονδιακά Διοικούμενες Φυλετικές Περιοχές (εφεξής FATA) και στην πρωτεύουσα Islamabad, όπου βρίσκεται και η κεντρική κυβέρνηση του ομοσπονδιακού κράτους. Οι κυρίαρχες εθνοτικές ομάδες είναι έξι, εκ των οποίων το κράτος αναγνωρίζει τις τέσσερις² (European Asylum Support Office, 2015). Η πολυπληθέστερη, οι Punjabi, που αποτελεί το 44,7% του συνολικού πληθυσμού μοιράζεται κοινή κουλτούρα, γλώσσα και ιθαγένεια. Τοποθετούνται στην πλουσιότερη επαρχία, στην ανατολικά του Πακιστάν Punjab, η οποία κατοικείται από την πλειοψηφία της φυλής Saraiki, που συνιστά το 8,4% του πακιστανικού λαού. Οι Sindhi, αποτελούν το 14,2% και χαρακτηρίζονται από την πληθυσμιακή διασπορά τους, αλλά ταυτόχρονα και από την ισχυρή αίσθηση της εθνικής τους ταυτότητας³. Κατά κύριο λόγο κατοικούν στην επαρχία Sindh, την δεύτερη μεγαλύτερη οικονομία της χώρας, μιας και πρόκειται για παραθαλάσσια επαρχία με σημαντικό λιμάνι, το Karachi.

Οι Pashtun, η δεύτερη πολυπληθέστερη εθνοτική ομάδα με ποσοστό 15,4%, διαθέτουν έντονο διαφυλετικό χαρακτήρα⁴ (New York Encyclopedia, 2019) και συσπειρώνονται στην βόρεια επαρχία Khyber Pakhtunkhwa που αποτελεί τη βάση των Tehrik-e-Taliban Pakistan (εφεξής TTP), οι οποίοι χαίρουν της λαϊκής αποδοχής⁵ (Central Intelligence Agency, 2019). Η απουσία κρατικών υποδομών συνδυαστικά με την οικονομική ένδεια της περιοχής, καταλήγει στην καταναγκαστική εκπόρνευση των ανηλίκων αγοριών ως εναλλακτική πηγή εσόδων⁶ (Real Stories, 2017). Η φτωχότερη επαρχία είναι το νοτιοανατολικό Balochistan, του οποίου οι κάτοικοι, Baloch, παρουσιάζονται ανέκαθεν περιθωριοποιημένοι με ισχυρή την επιθυμία ευρύτερης αυτονομίας ή και ανεξαρτητοποίησης. Μια άλλη σημαντική μειονότητα είναι οι Muhajir⁷ που προέρχονται από την Ινδία, κατάλοιπο της βρετανικής αποικιοκρατίας, και ζουν υπό καθεστώς ξένου. Τέλος, η επικράτεια FATA διοικείται από τους δικούς της εθιμικούς κανόνες που παραμερίζουν το εθνικό νομοθετικό πλαίσιο και αποτελείται από επτά διαφορετικές φυλετικές ζώνες. Λογικό επακόλουθο είναι εκτός από τις επίσημες γλώσσες, ουρντού και αγγλικά, να ομιλούνται πάνω από επτά ακόμα προερχόμενες από τις εκάστοτε

¹Μια άλλη θεωρία υποστηρίζει ότι η ονομασία «Πακιστάν» σημαίνει «Η γη των αγνών».

² European Asylum Support Office (2015). EASO Έκθεση πληροφοριών για τις χώρες καταγωγής (ΠΧΚ) — Πακιστάν Επισκόπηση χώρας. Διαθέσιμο [εδώ](#).

³ European Asylum Support Office (2015). EASO Έκθεση πληροφοριών για τις χώρες καταγωγής (ΠΧΚ) — Πακιστάν Επισκόπηση χώρας. Διαθέσιμο [εδώ](#).

⁴ New World Encyclopedia contributors (2019). Pashtun people. Available [here](#).

⁵ Central Intelligence Agency (2019). SOUTH ASIA : PAKISTAN. Available [here](#).

⁶ Real Stories (2017). Pakistan's hidden shame. Available [here](#).

⁷ Muhajir στα αραβικά σημαίνει πρόσφυγας.

φυλές. Εξίσου εμφανής είναι η θρησκευτική ποικιλομορφία που χαρακτηρίζει το Πακιστάν. Αφενός εντοπίζεται η μουσουλμανική μειονότητα των Σιτών⁸, η πλειοψηφία των οποίων βρίσκεται στη βορειοδυτική επικράτεια Gilgit-Baltistan και μια πληθώρα θρησκειών όπως οι Ινδουιστές, οι Χριστιανοί, οι Αχμάντι και οι Σιχ.

Ενοποιητικός παράγοντας ανάμεσα στους μουσουλμάνους συνιστά το Ισλάμ, συνδυαστικά με τον ρόλο της κυβέρνησης ως προς την επίτευξη αρμονικής συμβίωσης. Ωστόσο παρά την θεσμική κατοχύρωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέσω της προσχώρησης της χώρας σε διεθνείς συμβάσεις, όπως για παράδειγμα η CEDAW⁹ (Ministry of Foreign Affairs, 2019), η πραγματικότητα απέχει δραστικά, δεδομένου ότι οι κρατικές πρακτικές που εφαρμόζονται καταπατούν τα δικαιώματα¹⁰ (HumanRightsWatch, 2018) τόσο των φυλετικών όσο και των θρησκευτικών μειονοτήτων. Πιο συγκεκριμένα, το κράτος καταφεύγει συχνά σε βίαιο εξισλαμισμό, απαγωγές, και αναγκαστικές εξαφανίσεις¹¹ (US Department of State, 2017) εφαρμόζει τη θανατική ποινή¹³ (Justice Project Pakistan, 2018), ενώ ανέκαθεν συναντώνται περιστατικά βιασμών, μαζικών επιθέσεων και honor killings¹⁴ (Human Rights Brief, 2017), εξαιτίας της υψηλής νοσηματοδότησης της τιμής. Ειδικότερα, παρά την εισαγωγή νομοθεσίας το 2016 η οποία ποινικοποιεί την πρακτική των εγκλημάτων τιμής, συνεχίζουν να εφαρμόζονται εναντίον κυρίως των γυναικών.¹⁵ Συνεπώς, τα κοινωνικά κεκτημένα δεν επαρκούν για την ουσιαστική εφαρμογή της αρχής της ισότητας των φύλων¹⁶ (HumanRightsCommission, 2017) στο πλαίσιο ενός βαθιά επηρεασμένου από τη Σαρία κράτους, ενώ οι διαφορετικές -και συχνά συγκρουόμενες- καταβολές των εκάστοτε κοινωνικών ομάδων εντείνουν την πολυπλοκότητα σχετικά με την ομαλοποίηση των σχέσεων μεταξύ τους.

Η ανεξαρτητοποίηση του Πακιστάν βασίστηκε στο όραμα του ιδρυτή του, Μοχάμεντ Αλί Τζίννα για τη σύσταση ενός κράτους για τους μουσουλμάνους. Έτσι, ήδη από την ίδρυση του, διαφάνηκε η δυναμική που έμελλε να διαδραματίσει η θρησκεία, το Ισλάμ. Στην πολιτική αρένα, η Συνέλευση κληρικών του Ισλάμ¹⁸, ένα συντηρητικό ισλαμιστικό κόμμα με ιδιαίτερη απήγηση κυρίως στις FATA, επιθυμεί επιβολή απολυταρχικού ισλαμισμού και κατάργηση κοινωνικών ελευθεριών. Άλλη πτυχή του ρόλου της θρησκείας υποδηλώνεται από την ύπαρξη θρησκευτικών σχολείων, τα λεγόμενα Madrassas, τα οποία πολλάκις διδάσκουν την ακραία εκδοχή του Ισλάμ ή μεταλαμπαδεύουν μια εξτρεμιστική νοοτροπία (European Asylum

⁸ Αποτελούν το 25% του συνολικού μουσουλμανικού πληθυσμού.

⁹ Ministry of Foreign Affairs Government of Pakistan (-). List of International Treaties Pakistan has acceded to. Available [here](#).

¹⁰ Human Rights Watch (2018). World Report of Pakistan. Available [here](#).

¹¹ Οι αναγκαστικές εξαφανίσεις είναι μια πρακτική που εφαρμόζει ο στρατός κυρίως, στην επαρχία του Balochistan και στοχεύοντας σε πολιτικούς ακτιβιστές και δημοσιογράφους.

¹² US Department of State, Bureau of Democracy (2017). Pakistan 2017 Human Rights Report. Available [here](#).

¹³ Justice Project Pakistan (2018). Counting the condemned. Available [here](#).

¹⁴ Matthew Bienstock (2017). Honor killings in Pakistan. Available [here](#).

¹⁵ Η συχνότερη αιτιολογία που χρησιμοποιείται είναι είτε του βιασμού είτε της επιλογής συζύγου διαφορετικής εθνικότητας.

¹⁶ Σύμφωνα με το άρθρο 25(2) του Συντάγματος, απαγορεύονται οι διακρίσεις με βάση το φύλο, όμως στην πραγματικότητα οι γυναίκες συνεχίζουν να περιορίζονται στην ιδιωτική σφαίρα, ενώ συχνά απέχουν από τα εκλογικά τους δικαιώματα. Είναι σημαντικό να υπογραμμιστεί, πως η μόνη εξαίρεση στον κανόνα υπήρξε η Benazir Bhutto, η πρώτη και μοναδική γυναίκα πρωθυπουργός της χώρας μέχρι σήμερα. Η transgender κοινότητα συνεχίζει να παραγκωνίζεται και να αντιμετωπίζεται ως “εξωγήινη”, παρά την υιοθέτηση της Trans Act (2018) που θεσπίζει και προστατεύει τα δικαιώματά τους.

¹⁷ Human Rights Commission of Pakistan (2017). State of Human Rights in 2017. Available [here](#).

¹⁸ αρχηγός κόμματος: Jamiat Ulema-e-Islam-Fazl-ur Rahman

Support Office, 2015).¹⁹ Επιπροσθέτως, η ύπαρξη θρησκευτικών κινήματων στην προκειμένη το Wahhabism²⁰²¹ (Encyclopedia Britannica, 2019) που έντονα εντοπίζεται και στο Πακιστάν προωθεί την αυστηρή διδασκαλία του πολιτικού Ισλάμ (Foreign Policy Journal, 2017).²²²³

Παρά την εξασφάλιση της ανεξιθρησκείας στο Σύνταγμα, ο θρησκευτικός εξτρεμισμός είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με την πακιστανική κοινωνία. Ο ισλαμικός φονταμενταλισμός²⁴²⁵ (BBC, 2019) και η ριζοσπαστικοποίηση πέρα από τα ψυχολογικά αίτια, αποδίδεται και σε γεγονότα που συνδέονται με την ιστορία του κράτους. Η ιρανική επανάσταση του 1979, η πολιτική εξισλαμισμού του στρατιωτικού καθεστώτος του Muhammad-Zia-ul-Haq, η σοβιετική και αμερικανική εισβολή στο Αφγανιστάν, η στοχοποίηση φυλών και η καταστρατήγηση θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η άνιση οικονομική ανάπτυξη και η διαφθορά²⁶ (European Asylum Support Office, 2015) καταλήγουν σε εξτρεμιστές συμπεριφορές. Στην πλειοψηφία τους, οι τρομοκρατικές οργανώσεις εδρεύουν και δραστηριοποιούνται στα σύνορα της χώρας με το Αφγανιστάν και την Ινδία. Αυτό εξηγείται από την τρωτότητα των συνόρων, τα οποία αποτελούν ανοιχτούς διαδρόμους για τους τρομοκράτες, κυρίως στις FATA. Σε ορισμένες, μάλιστα, περιοχές, πέραν από την ταλιμπανοποίηση εντοπίζεται η de facto εξουσία των Ταλιμπάν, η οποία χαίρει της αποδοχής των φυλών της περιοχής, κυρίως στο Πεσαβάρ.

Οι εξτρεμιστικές οργανώσεις που δρουν στο Πακιστάν αποτελούν, είτε δημιουργήματα της ίδιας της χώρας είτε πρόκειται για παγκόσμια δίκτυα τρομοκρατικών οργανώσεων, ενστερνίζονται τις αρχές του ισλαμικού φονταμενταλισμού. Ασπάζονται την αποστροφή προς τη Δύση, την στοχοποίηση της κυβέρνησης για συνεργασία μ' αυτήν και την επιθυμία για ίδρυση ενός παν-ισλαμικού χαλιφάτου αποτελούμενο από συντηρητικές και πατριαρχικές κοινωνίες²⁷ (Θρησκεία και Διεθνής Πολιτική). Ενδεικτική είναι η δράση της Al-Qaeda, η οποία δραστηριοποιείται από το 1989 στις FATA και στα σύνορα Πακιστάν-Αφγανιστάν²⁸ (Encyclopedia Britannica, 2019). Με έδαφος δράσης την επαρχία του Punjab, η Jaish-e-Mohammed (εφεξής JEM)²⁹ (CIA, 2019), επιτίθεται κατά των ινδικών δυνάμεων κυρίως στο Kashmir και στο Jammu, αποσκοπώντας στην ενοποίηση τους με το Πακιστάν. Μονοπώλησε το ενδιαφέρον τον περασμένο μήνα μετά την βομβιστική επίθεση αυτοκτονίας και τον θάνατο Ινδών Δυνάμεων Ασφαλείας (CIA, 2019).³⁰ Τέλος, οι Tehreek-e-Taliban-Pakistan (TTP)³¹ τρομοκρατική οργάνωση, στελεχωμένο μέρος της φυλής των Παστούν που ιδρύθηκε

---

¹⁹EuropeanAsylumSupport Office,(2015). Έκθεση πληροφοριών για τις χώρες καταγωγής, Πακιστάν, Επισκόπηση Χώρας. Διαθέσιμο [εδώ](#).

²⁰εμπνευστής του είναι ο Muhammad ibn 'Abd al-Wahhāb

²¹Encyclopedia Britannica. (2019). *Wahhabi | Beliefs & History*. Available [here](#).

²²Κύρια ιδεολογία του πολιτικού Ισλάμ ή αλλιώς του Ισλαμισμού είναι η ίδρυση ενός θεοκρατικού συστήματος, στο οποίο η θρησκεία θα ελέγχει την πολιτική.

²³Khan, D. (2017). *Islamist Radicalism in Pakistani Politics*. Available [here](#).

²⁴BBC NEWS, (2019) Islamabad's Red Mosque. Available [here](#).

²⁵Μια από τις θρησκευτικού περιεχομένου επιθέσεις του πολιτικού Ισλάμ καταγράφονται στο συγκεκριμένο σύνδεσμο: (2007). Φονική επίθεση στο Κόκκινο Τζαμί. Διαθέσιμο [εδώ](#).

²⁶EuropeanAsylumSupport Office,(2015). Έκθεση πληροφοριών για τις χώρες καταγωγής, Πακιστάν, Επισκόπηση Χώρας. Διαθέσιμο [εδώ](#):

²⁷Καραγιαννοπούλου, Χ. Θρησκεία και Διεθνής Πολιτική, σελ. 153-170

²⁸EncyclopediaBritannica. (2019). *al-Qaeda | History, Meaning, Terrorist Attacks, & Facts*. Available [here](#).

²⁹Cia.gov. (2019). *South Asia :: Pakistan — The World Factbook - Central Intelligence Agency*. Available [here](#).

³⁰Farreed, R.(2019).*South Asia :: Pakistan — The World Factbook - Central Intelligence Agency*. Available [here](#).

³¹Ιδρυτής των TTP-Baitullah Mehsud (2007-2009)

το 2007, από στελέχη των Αφγανών και Πακιστανών Ταλιμπάν³². Αυτοί στρατολογούν νέους στα εδάφη που καταλαμβάνουν, βρίσκονται σε ρήξη με τις τοπικές αστυνομίες, ενώ απολαμβάνουν ένα καθεστώς ασυδοσίας από την κυβέρνηση και υποστήριξης από την ISI.

Ως επακόλουθο της τρομοκρατίας και των ευτελών δομών, διακυβεύεται η εθνική ασφάλεια στο εσωτερικό και εξωτερικό. Οι πενιχρές κρατικές δομές αποτελούν αποσταθεροποιητικό παράγοντα και σημείο τρωτότητας, ενώ εξηγούν την αδυναμία του Πακιστάν να αναχθεί σε περιφερειακή δύναμη, στο συνεχές μεταβαλλόμενο περιβάλλον που εντάσσεται. Ειδικότερα, ορμώμενοι από τις γείτονες χώρες, σημείο κατατεθέν είναι οι σχέσεις Πακιστάν-Ινδία³³ (Ισορροπία ισχύος, στρατηγική και ασφάλεια), ένα κλασικό παράδειγμα διλήμματος ασφαλείας, ήδη από 1947, στο οποίο η κυβέρνηση της Ισλαμαμπάντ έχει βασίσει την εξωτερική του πολιτική. Ωστόσο, είναι γεγονός πως η Ινδία υπερτερεί πληθυσμιακά, οικονομικά -σε επίπεδο ΑΕΠ-, σε στρατιωτική ισχύς και πυρηνικές ικανότητες, και ως εκ τούτου, σε ενδεχόμενη σύγκρουση (Indian Express, 2017)³⁴ το Πακιστάν θα είναι το ηττημένο μέρος. Έτσι, η χώρα προσανατολίζει την πολιτική της στην ενίσχυση των πυρηνικών³⁵ (CNN Greece, 2018) δυνατοτήτων βασισμένη σε εσωτερικά αποθέματα, ενώ η Κίνα^{36,37} (Asia Times, 2019), ως φίλια δύναμη, λειτουργεί συμπληρωματικά προσφέροντας τεχνογνωσία και πόρους. Ως εκ τούτου, απώτερος στόχος του πυρηνικού δόγματος της χώρας είναι η αποτροπή μιας πολύ ισχυρής συμβατικής και πυρηνικής απειλής από την Ινδία³⁸ (Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, 2018).

Αναφορικά με την στρατιωτική του ικανότητα, ο πακιστανικός στρατός κατατάσσεται 6ος σε παγκόσμια κλίμακα. αποτελεί τον πιο ισχυρό και αξιολογούμενο θεσμό του κράτους ήδη από τη σύστασή του. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο επικεφαλής του στρατού αποτελεί, de facto, την ισχυρότερη πηγή εξουσίας εντός του έθνους. Σε περιόδους κρίσεις, μέσω πραξικοπημάτων, καταλαμβάνει την εξουσία με σκοπό την επαναφορά της τάξης και της απολυταρχικής διακυβέρνησης, φαινόμενο που πιστοποιεί τον αυξανόμενο του ρόλο, ακόμα και στην κατάλυση κυβερνήσεων. Στην αποτελεσματικότητά του, σημαντικό ρόλο παίζουν οι παραστρατιωτικές³⁹ (European Asylum Support Office, 2015) ομάδες⁴⁰ που δρουν περιφερειακά για την προστασία των συνόρων, την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και του λαθρεμπορίου, μετά από την εντολή του στρατού. Η Inter-Services Intelligence⁴¹ (Middle East Bulletin) υπηρεσία πληροφοριών του Πακιστάν, υποκινείται από τον στρατό εξυπηρετώντας τα συμφέροντά του, για αυτό και χαρακτηρίζεται ως παραστρατιωτική.

Στο εσωτερικό, η πολυπολιτισμικότητα είναι ένα εγγενές γνώρισμα του κράτους που οδηγεί αναπόφευκτα σε διαδοχικές κρίσεις και κενά ισχύος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η

³² οι συγκεκριμένοι πολέμησαν στο Αφγανιστάν την περίοδο της σοβιετικής εισβολής για την κατάληψη της εξουσίας και το εγκατέλειψαν μετά αμερικανικής εισβολής, το 2001

³³ Ηρακλείδης Αλέξιος, Ισορροπία ισχύος, στρατηγική και ασφάλεια. Διαθέσιμο [εδώ](#).

³⁴ Express Web Desk (2017), The Indian Express, That is Pakistan's military strength. Available [here](#).

³⁵ Offsite Team, Ποιες χώρες έχουν πυρηνικά όπλα σε ολόκληρο τον κόσμο. Διαθέσιμο [εδώ](#).

³⁶ World Nuclear Association, Nuclear Power in Pakistan. Available [here](#).

³⁷ Adeel Abbas Mangi (2019), Asia Times, Pakistan's pragmatic foreign policy. Available [here](#).

³⁸ Μάλαμας Κωνσταντίνος, (2018). Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Τα πυρηνικά προγράμματα Ινδίας-Πακιστάν και οι συνθήκες της μεταξύ τους αποτροπής. Διαθέσιμο [εδώ](#).

³⁹ European Asylum Support Office, Έκθεση πληροφοριών για τις χώρες καταγωγής, Πακιστάν, Επισκόπηση Χώρας. Διαθέσιμο [εδώ](#).

⁴⁰ Pakistan Rangers, Frontier Corps, Frontier Constabulary, Northern Areas Scouts σε ξηρά και η Υπηρεσία για την Ασφάλεια στη Θάλασσα

⁴¹ Αποστολίδου Άννα, Ο αντίκτυπος της τρομοκρατικής επίθεσης στη Βομβάη, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου. Διαθέσιμο [εδώ](#).

περίπτωση του Μπαλουχιστάν. Το τελευταίο διακρίνεται για την γεωστρατηγική του θέση και τον ορυκτό του πλούτο.⁴² Η μη ικανοποίηση του αιτήματος της επαρχίας για ανεξαρτησία ήδη από το 1947, οδηγεί σήμερα σε εθνικιστικές εξάρσεις και αποσχιστικά κινήματα στην περιοχή, τα οποία καταπνίγονται από την κεντρική κυβέρνηση μέσω του οργανωμένου εγκλήματος και εξωδικαστικών εξεγερσεων. Η σπουδαιότητα της κρίσης, ωστόσο, διαφαίνεται από την πιθανότητα έξαρσης αντίστοιχων εθνικιστικών συμπεριφορών από άλλες επαρχίες, λόγω της καταπίεσης ή της παραμέλησης που βιώνουν από την Ισλαμαμπάντ, γεγονός που δύναται να καταλήξει σε ένα domino effect και να απειλήσει την εθνική εδαφική ακεραιότητα (Human Rights Watch, 2011)⁴³. Σχετικά με τη μετανάστευση, ο εκτοπισμός εμφανίζεται έντονος είτε εξαιτίας φυσικών καταστροφών και οικονομικής ένδειας, είτε εξαιτίας συρράξεων και τρομοκρατικών επιθέσεων. Ο λαός μετεγκαθίσταται απ' τις αγροτικές βορειοδυτικές επαρχίες με περιορισμένες οικονομικές δυνατότητες, σε αστικές, κυρίως στην παραθαλάσσια επαρχία Σιντ, προκαλώντας δημογραφικές αλλαγές (ΕΛΙΑΜΕΠ, 2013)⁴⁴. Σε επίπεδο μεταναστευτικών εισροών, καταλυτικό ρόλο στην ασφάλεια διαδραματίζουν οι παράτυποι Αφγανοί πρόσφυγες που εντείνουν την εγκληματικότητα, διακίνηση όπλων, ναρκωτικών και εμπόριο λευκής σαρκός και στην τρωτότητα των συνόρων (EASO, 2015)⁴⁵.

Διαπιστώνεται, λοιπόν, πως η θρησκεία και η τρομοκρατία, το θρησκευτικό μωσαϊκό και η αδυναμία πολλές φορές για αρμονική συμβίωση, η στρατιωτικής ικανότητα και το γεγονός πως αποτελεί τη μόνη μουσουλμανική, πυρηνική χώρα επηρεάζει καταλυτικά την διαμόρφωση εξωτερικής πολιτικής. Συγκεκριμένα, είναι διαπιστωμένο πως η ανακατανομή ισχύος σε περιφερειακό επίπεδο ανατρέπει τις ισορροπίες δυνάμεων και ως εκ τούτου μεταβάλλει την εξωτερική πολιτική του Πακιστάν. Γι' αυτό το τελευταίο επιδιώκει την απόκτηση συμμάχων εντός της περιφέρειας του, εξαιρώντας φυσικά την περίπτωση της Ινδίας, με στόχο την ισχυροποίηση του στη Νότια Ασία. Στον σπουδαιότερο σύμμαχο συγκαταλέγεται, σήμερα, η Κίνα όντας ο μεγαλύτερος προμηθευτής όπλων του Πακιστάν και ο τρίτος μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της (Dawn, 2011)⁴⁶. Το 1999, μάλιστα, συνεργάστηκαν για να κατασκευαστεί ο πυρηνικός σταθμός ηλεκτροπαραγωγής στην επαρχία Πουντζάμπ. Σήμερα, χτίζεται ο αυτοκινητόδρομος China-Pakistan Economic Corridor που θα ενώσει το Πακιστάν με την Κίνα και την Κεντρική Ασία. Η στροφή της εξωτερικής πολιτικής προς την Κίνα έχει δημιουργήσει ένα ψυχρό κλίμα ανάμεσα στις σχέσεις ΗΠΑ-Πακιστάν. Οι δύο χώρες συνεργάστηκαν το 1979 για αναχαίτιση της σοβιετικής διείσδυσης, οι ΗΠΑ κατηγορήσαν τη χώρα για διπλό παιχνίδι και συνεργασία με τους Ταλιμπάν (Academia)⁴⁷. Έτσι, η Ουασιγκτον διέκοψε την χρηματοδοτική της ενίσχυση όσον αφορά τον στρατιωτικό τους εξοπλισμό, γεγονός που επιδείνωσε τις σχέσεις ανάμεσα σε Πακιστάν και ΗΠΑ.

Η συνεργασία Πακιστάν και Κίνας σημειώνεται ακόμη πιο έντονα σε οικονομικό επίπεδο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο οικονομικός διάδρομος ανάμεσα σε Κίνα Πακιστάν (China Pakistan Economic Corridor), ο οποίος είναι ένα σύνολο κινεζικών επενδύσεων που σκοπό έχουν να εκσυγχρονίσουν το Πακιστάν στους τομείς ενέργειας, και στο οδικό και

⁴²United States Institute of Peace, (Ιούνιος 2016). Balochistan -Caught in the Fragility Trap.Available [here](#).

⁴³Human Rights Watch, (2011). Pakistan: Upsurge in Killings in Balochistan. Available [here](#).

⁴⁴Γιούσεφ, Κ. (Ιανουάριος 2013). Ο φαύλος κύκλος της παράτυπης μετανάστευσης από το Πακιστάν στην Ελλάδα και πίσω στο Πακιστάν. Διαθέσιμο [εδώ](#).

⁴⁵EASO, (Αύγουστος 2015). Έκθεση πληροφοριών για τις χώρες καταγωγής(ΠΧΚ), Πακιστάν επισκόπηση χώρας. Διαθέσιμο [εδώ](#).

⁴⁶Dawn, (2011). Pakistan wants China to build it a naval base. Dawn. Available [here](#).

⁴⁷ Academia,Cheema, A. The Afghan Dimension of Pakistan's Foreign Policy: End Game in Afghanistan and Pakistan. Διαθέσιμο [εδώ](#).

σιδηροδρομικό δίκτυο⁴⁸ (The Guardian, 2018). Το Πακιστάν ευελπιστεί έτσι να προσελκύσει άμεσες ξένες επενδύσεις από την μεριά του και να λύσει ζητήματα ανάπτυξης όπως η ανεργία ανάμεσα στους νέους και οι οικονομικές ανισότητες, ενώ η Κίνα φιλοδοξεί να βγει στα γλυκά νερά του Ινδικού Ωκεανού και να υλοποιήσει τις εμπορικές τις βλεις.

Οι σχέσεις Πακιστάν-Ινδίας χαρακτηρίζονται από την εγγενή συγκρουσιακή φύση τους και το αμοιβαίο αίσθημα της εχθρότητας ως απότοκο της βρετανικής πρακτικής «διαίρει και βασίλευε» και της διαφορετικής θρησκείας⁴⁹. Μήλο της Έριδος αποτελεί το διαφιλονικούμενο Κασμίρ⁵⁰, του οποίου η συντριπτική πλειοψηφία είναι μουσουλμάνοι και αποτέλεσε γενεσιουργό αιτία για γενικευμένο πόλεμο (Friedrich Ebert Stiftung, 2018)⁵¹. Ωστόσο στην περιοχή εμπλέκεται με διεκδικήσεις και η Κίνα, όσον αφορά την περιοχή Aksai Chin. Ως απόρροια των τεταμένων σχέσεων ανάμεσα στα γειτονικά κράτη, το Κασμίρ είναι η πιο στρατιωτικοποιημένη περιοχή του πλανήτη. Η μεταξύ τους αντιπαράθεση οδήγησε και τα δύο κράτη στη κατασκευή βάσεων πυρηνικών όπλων⁵². Τόσο η Ινδία όσο και το Πακιστάν αποτελούν τις μοναδικές μεγάλες πυρηνικές δυνάμεις της Νότιας Ασίας, γεγονός που προκαλεί ανησυχία σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο, αφού συχνά σημειώνονται εντάσεις ανάμεσά τους.

Απαρχή των σχέσεων του Πακιστάν με το Αφγανιστάν αποτελεί η Σοβιετική εισβολή στο Αφγανιστάν το 1979 στο πλαίσιο του Ψυχρού πολέμου. Οι ΗΠΑ για να αποτρέψουν την Σοβιετική διείσδυση στο Αφγανιστάν, συμάχησαν με το Πακιστάν, με το οποίο ασπάζονται κοινά συμφέροντα και με τους Ταλιμπάν του Αφγανιστάν με σκοπό την αναχαίτιση της σοβιετικής επιρροής⁵³ (Academia). Η 9/11 σηματοδοτεί την έναρξη του Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας (War on Terror)⁵⁴. Συγκεκριμένα, οι ΗΠΑ εισέβαλαν στο Αφγανιστάν με σκοπό την εξάλειψη της τρομοκρατίας και των Ταλιμπάν, οι οποίοι εκδιώχθηκαν το 2007. Συγχρόνως, το Πακιστάν επιδίωκε εξίσου την αποδυνάμωση των τρομοκρατικών δυνάμεων διότι φοβόταν την εξάπλωσή τους στο εσωτερικό. Στην πραγματικότητα, οι πακιστανικές αρχές υποστήριζαν τις ΗΠΑ, διότι υπήρχε φόβος ενδυνάμωσης σχέσεων με την Ινδία. Ωστόσο, οι ΗΠΑ κατηγορούν το Πακιστάν για τη δημιουργία δεσμών με τους Ταλιμπάν, κάτι που η πακιστανική κυβέρνηση διαψεύδει και γι' αυτό οι ΗΠΑ διέκοψαν την χρηματοδότηση.

Παρά την έχθρα μεταξύ Αφγανιστάν και Πακιστάν, η πακιστανική κυβέρνηση εστιάζει στην σταθεροποίηση και στην ειρήνη στην αφγανική επικράτεια για την επίτευξη ασφάλειας τόσο στα αφγανο-πακιστανικά σύνορα, τόσο και στο εσωτερικό τους⁵⁵ (Margalla Papers, 2017). Το 2017, το Πακιστάν οικοδόμησε φράχτη στα διαφιλονικούμενα σύνορα με το Αφγανιστάν για να εμποδίσουν την παρείσφρηση των εξτρεμιστών στο έδαφός τους⁵⁶. Για να βελτιωθούν

---

⁴⁸ Hafiz, A. (2018). Growth and Inequality in Pakistan. Friedrich Ebert Stiftung Pakistan. pp.106-119. Available [here](#).

⁴⁹ Μετά τη διάλυση του βρετανικού Raj το 1947, σχηματίστηκαν η Ινδία με πληθυσμό ινδουιστών και το Πακιστάν με μουσουλμανικό πληθυσμό.

⁵⁰ Περιοχή που βρίσκεται στους πρόποδες των Ιμαλαΐων.

⁵¹ (Σεπτέμβριος 2001). A brief history of the Kashmir conflict. Διαθέσιμο [εδώ](#).

⁵² Kerr P., Nikitin MB. (Αύγουστος 2016). Pakistan's Nuclear Weapons. Available [here](#).

⁵³ Macfarlane, F. THE SOVIET INVASION OF AFGHANISTAN AND ITS AFFECTS ON PAKISTAN. Available [here](#).

⁵⁴ Αφορμή στάθηκε η επίθεση στις 9/11/2001 της Al-Qaeda στις ΗΠΑ.

⁵⁵ Khan, M. (2017). PAKISTAN'S FOREIGN POLICY TOWARDS AFGHANISTAN SINCE OPERATION FREEDOM SENTINEL: AN OVERVIEW. Available [here](#).

⁵⁶ Τσαμούλη, Φ. (Οκτώβριος 2017). Το Πακιστάν κατασκευάζει φράχτη στα σύνορα με το Αφγανιστάν. - Διαθέσιμο [εδώ](#).

οι σχέσεις τους, θα πρέπει το Πακιστάν να αναμορφώσει τις στρατηγικές του με σκοπό την πλήρη απομάκρυνση των Ταλιμπάν⁵⁷ (Margalla Papers, 2017).

Η σημερινή κατάσταση στο Πακιστάν διαφέρει αρκετά από το όραμα του Jinnah για ένα κράτος στο οποίο, όλοι ανεξαιρέτως θα απολάμβαναν το δικαίωμα της ίσης μεταχείρισης και ανεξιθρησκίας. Αυτό γιατί, η σύσταση ενός Κράτους Δικαίου με τα σημερινά δεδομένα κρίνεται έως αδύνατη, αν και αποτελεί τον κινητήριο μοχλό για την υλοποίηση του συγκεκριμένου οράματος. Το μέλλον προβλέπεται δυσοίωνα από οικονομικής σκοπιάς επειδή η οικονομική ανάπτυξη που σημειώνεται δεν επαρκεί, για αμβλυνθούν οι οικονομικές ανισότητες, να απορροφηθούν τα νεο-εισαχθέντα στην αγορά εργασίας άτομα και να επενδυθούν τα αναγκαία στις βασικές κρατικές δομές όπως στην εκπαίδευση. Άρα, το όραμα για να αποτελέσει Μεγάλη Δύναμη φαντάζει απατηλό. Επιπρόσθετα, για να μην βρεθεί έρμαιο των δύο παγκοσμίων υπερδυνάμεων από τις οποίες εξαρτάται οικονομικά, οφείλει να τηρήσει μια ισορροπημένη πολιτική προς την Κίνα και τις ΗΠΑ.

Είναι γεγονός πως το Ισλάμ θα συνεχίσει να επιτελεί καταλυτικό ρόλο σε όλες τις πτυχές του Πακιστάν, ενώ η χρησιμοθηρική παρερμίνευση του για την επίτευξη στόχων θα εξακολουθεί να λαμβάνει χώρα. Είναι χρέος του κράτους απέναντι στους πολίτες του, να λάβει τα προτεινόμενα μέτρα καταπολέμησης της τρομοκρατίας στο εσωτερικό του και να τερματίσει τις σχέσεις του με τρομοκρατικά δίκτυα ως τρόπος για την αποτροπή της περαιτέρω ριζοσπαστικοποίησης του κράτους. Τέλος, ενδείκνυται η σαφέστερη διάκριση των εξουσιών ώστε ο δικαιοδοτικός και οικονομικός μηχανισμός να είναι ανεξαρτητος και όχι υποχείριο της εκτελεστικής και στρατιωτικής εξουσίας. Αυτό συναρτάται άμεσα με καταπάτηση της διαφθοράς που χαρακτηρίζει την πολιτική ελίτ, την ορθολογική κατανομή των πόρων, ώστε να βελτιωθεί το βιοτικό επίπεδο του πληθυσμού. Μόνο τότε, το όραμα του ιδρυτή του κράτους θα λάβει πραγματική υπόσταση και τα 210 εκατομμύρια Πακιστανών θα συμβιώνουν αρμονικά εντός του πιο πολυπολιτισμικού κράτους στον κόσμο.

---

⁵⁷ Khan, M. (2017). PAKISTAN'S FOREIGN POLICY TOWARDS AFGHANISTAN SINCE OPERATION FREEDOM SENTINEL: AN OVERVIEW Available [here](#).